

Branko Anđić

Da si
dobra,
i Bog bi
te imao

Porodične priče

■ Laguna ■

Copyright © 2024, Branko Anđić
Copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

Za Lili i Borisa, moju porodicu

*Do you ever think that everyone's relationship with everyone
is an invention?*

Lorrie Moore
*I am homeless if this is not my home**

* Da li ikad pomišljaš da je svačiji odnos sa svakim samo izmišljotina?
Lori Mur, *Ja sam beskućnik ako ovo nije moja kuća*

Sadržaj

Vajs	11
Deca su naše najveće blago	19
Samo dva kruga oko kuće	39
Ugovor.	55
Ne gazi mi cipele za ples.	67
Krv nije voda	75
Kristinin svet	83
Obećanje.	117
<i>Mesara Bambi.</i>	125
Dug	141
Crno-beli svet.	145
Sfinga	155
Sveta – Drumska Sablast.	169
Ujka Sem	185
Porodico, da si dobra, i Bog bi te imao.	199
Baštovan.	207
Poslednja partija	219
Sastav: krava	225
 O autoru.	 253

Vajs

Kažu da i dalje cepa drva za kamin u kući. Kažu da svakog jutra još radi sklekovce i da mu je stomak ravan kao daska. Kažu da se zimi, go do pojasa, trlja snegom pred spavanje. Kažu da ima više godina nego što izgleda. Mnogo više, kažu.

Kažu da sad ne pravi samo vino.

Svašta kažu.

Iz daljine kuća na bregu ne izgleda nešto naročito. Sa puta od grada ne vidi se ni vinograd, samo kamenjar i vijugava staza posuta šoderom, što se završava pred njegovim vratima.

Vajsa malo ko poznaje, iako se za njega zna. Strelac i vinar. Dobar i u jednom i u drugom. Vrlo dobar, kažu. To-liko dobar da je stigao na olimpijadu. Krstio vino bronzana medalja. I te kakvo vino! Šteta što nije pucao bolje, pa da bude zlatna medalja. Jer zaslužuje. Jedanaest hiljada trista šezdeset flaša. Tako mi je rekao. Svake godine ista količina. Mogu da se kupe samo na njegovom pragu, ne prodaje na veliko, ni radnjama ni restoranima. Jer nema etiketu, kaže. Čekala sam da se posle tog objašnjenja nasmeje. Ali nije. Posle pauze rekla sam: „Doći ću u sredu“, i prekinula vezu.

Čokoti se vide tek kad se priđe prozoru njegove dnevne sobe. Uredno potkresani, u špaliru niz drugu padinu brega, onu strmiju koja se ne vidi s puta. Levo od kuće je hangar koji obuhvata postrojenja i vinski podrum. Kako je tamo, pitam ga. Nema šta da se vidi, odgovara mi. Ne navaljujem.

Prilazim zidu između dva velika prozora i zagledam se u nekoliko uramljenih diploma.

„Zid taštine“, kaže Vajs.

Na komodi ispod diploma su dve uramljene fotografije: na prvoj su mladić i devojka na venčanju. On je u trodelnom odelu, sa leptir mašnom. Ona u dugoj haljini, sa podignutim velom i buketićem cveća u rukama. Podižem sa komode drugu: dva muškarca u čizmama i farmerkama među lozom: isti osmeh širi se na oba lica, i mlađeg i starijeg.

„Vaš sin veoma liči na vas“, kažem.

„Ličio je, kažu.“

„Oprostite.“

„U redu je.“

„Vi ste jedini... u ovom kraju?“

„Da. Ne samo jedini vinar. Ljudi odavde odlaze. Vinarski posao nije lak, ne živi se lako na ovom kamenjaru. A ljudi vole da žive lako. Odavde do varoši imam samo jednog suseda.“

Vajs ustane i uputi se ka vinskoj vitrini. Kreće se neobično gipko za svoje godine, koje ne mogu tačno da odredim.

„Želite li prvo da probate ono što kupujete?“

Izvadi jednu golu flašu i dve vinske čaše. Dok vadi zapušač, rukom pokaže na fotelju uz lampu. Klimnem glavom i nervozno se osmehnem. Sednem bez reči.

„Od koje je loze vaše vino?“, pitam da prikrijem nelagodnost.

„Prvo ga probajte“, kaže i dodaje mi punu čašu. „Vinarski posao se previše mistifikuje, jezik se vitoperi, degustatori

se ponašaju kao pesnici, a enolozi kao čarobnjaci. Za mene postoje samo dve vrste vina“.

„A to su?“

„Prijateljska i borbena.“

Prvi put vidim kratak osmeh na Vajsovom licu. Deluje neobično na njegovom albino licu.

Otpijem gutljaj. Ima dobro telo. Prilično tanina. Blago barikirano.

„A ovo je?“, pitam.

„Prijateljsko. Za dobrodošlicu. Posle ću vas ponuditi jednim borbenim, da uočite razliku. Šta mari ime loze: pino, kaberne, širaz, malbek, rizling, sandoveze, barbera... to su samo reči. Posle svega, ostaje jedino ukus.“

„I to vrlo dobar, prijateljski“, kažem i osmehom odgovorim na osmeh.

„Koliko boca želite? Moram da vas upozorim da ne prodajem na veliko. Samo za ličnu upotrebu.“

„Da, tako su mi kazali...“

„O meni svašta govore, ali to je istina.“

„Koliko možete da mi prodate? Tri-četiri kartona?“

Vajs klimne glavom i okrene se prema hodniku koji vodi u dubinu kuće.

„Marija!“

Mlada žena u farmerkama i majici na kojoj piše *Ramones* pojavi se na vratima s upitnim izrazom na licu. Prepoznajem je sa fotografije sa njenog venčanja.

„Kaži im da utovare četiri kartona bronzane u automobil gospođice...“ Okrene glavu prema meni usred nezavršene rečenice, svestan da mi ne zna prezime.

„Gospođe... Danilov“, kažem.

„Ah, učinilo mi se da ste previše mladi da imate svoju porodicu“, kaže ležerno.

„Imam muža.“

„Dobar početak...“, kaže Vajs, a meni se učini da bi i tu rečenicu mogao da završi osmehom. Ali nije.

Kad se osvrnem, žene više nema. Umesto nje, na pragu neodlučno stoji dečak sa igračkom dinosaurusom u rukama i posmatra nas bez reči. Njegovo albinsko lice odudara od tela četvorogodišnjaka.

„Šta se kaže?“, kaže Vajs dečaku.

„Dobar dan“, promrmlja mališan.

„I šta još?“

„Ja sam Ivan Vajs.“

„Sad znate ko mi pomaže; Vajs mlađi, sin moje snaje.“

„A koliko imaš godina?“, pitam ga.

Pokaže mi četiri prsta i svu svoju pažnju posveti dinosaurusu.

„Baš si veliki za svoje godine, Ivane. Još malo pa ćeš da pomažeš dedi u vinogradu...“

Pre nego što je uspeo da nešto zausti, iznenadio me je preterano oštar povik.

„Ivane! Dolazi odmah ovamo! Nemoj da smetaš gospođi.“

Mališan se pokunjeno okrenu i bez reči iščeznu u tami hodnika.

„Majka mu je stroga“, uz neočekivani osmeh kaže Vajs. „Plaši se da ću da ga razmazim.“

„To je posao svakog dede“, kažem.

„Onda...“, kao da se više ne obazire na moje reči, Vajs krene da ustaje. Naglo mi daje na znanje da je naš razgovor priveden kraju. Kad vidi da se ne pomeram iz fotelje, zagleda se svojim prozirnim očima u moje i posle kratke pauze kaže: „Ima li još nešto što mogu da učinim za vas?“

Dan više nije bio tako bistar i kroz prozor vidim kako krošnje drveća u dvorištu leluju na vetru. Nebo je postalo

tmurnije, mada kiša još nije bila na pomolu. Nisam mogla da prikrijem uzdah, koji je Vajs propratio ohrabrujućim klimanjem glave.

„Da li vi...prodajete još nešto osim vina?“, kažem.

„Na šta mislite?“

„Pa... u varoši su mi kazali da vino nije jedino što prodajete.“

„Svašta kažu.“ Napravi pauzu. „O meni.“

„Da. I zovu vas Beli. Kad sam pitala kako mogu da pro-nađem vinariju *Vajs*, kazali su: 'Ah, tražite Belog?'“

Raširi ruke i sleže ramenima kao da se tu ništa ne može učiniti.

„Da li prevode vaše prezime, ili je to zbog...“, pokazujem rukom na njegovo lice, ne dovršivši rečenicu.

„Šta vi mislite?“

Sad i ja sležem ramenima i pravim grimasu nedoumice, ne znajući kako dalje. Gleda me radoznalo, bez žurbe da nastavi razgovor. Posle duže pauze kaže:

„I šta su vam još kazali o meni?“

„Da pravite mleko“, naglo kažem i pocrvenim, kao da mi je skrivena reč ispala iz ruke.

„Ah, mleko... Vidite li negde u okolini krave, koze ili ovce?“

„Ne.“

„Aha. Ali me ipak pitate za mleko?“

„Da.“

„Nije vam dovoljno dobro ono u varoši?“

„Nije.“ Sad sam već sigurna da oboje znamo o čemu govorimo.

„Kad prodajete vino bez etikete, samo u sopstvenoj kući, to je jedno. Ali za mleko treba sanitarna dozvola. To je nešto sasvim drugo... to ne bi smelo da se radi. Zakon ne dopušta.

A ja zakon poštujem. Uvek sam poštovao pravila. To mi je još od takmičarskih dana. U streljaštvu pravila su stroga. Nehat se skupo plaća. Ljudi su ponekad nemarni prema oružju, ne čiste ga propisno, ne pakuju ga propisno, ne nose ga propisno. Ja sam se držao svih pravila, kao da su u kame-nu upisana. Nikad nijedno nisam prekršio.“

„Oprostite. Nisam mislila da radite nešto...”

„Nije mleko ono što od mene tražite“, prekida me. „Jeste belo, pa su ga ljudi tako prozvali. Uostalom, belo je moja prirodna boja. Zaštitna, takoreći.“

„Dobro, onda znate šta pokušavam da vas pitam?“ Oče-kujem da mi pomogne u ovom razgovoru.

„Znam. Ne mogu ništa da vam obećam. Ali vas razumem. Teško je ženi bez deteta. Još teže prihvatiti da joj je pukim slučajem uskraćeno toliko toga u životu. Vidite, gospođo Danilov, oženio sam se dobrom ženom. Umrkla je na poro-đaju. Ko zna zašto. Moj sin i snaja su bili veoma srećan par, srodne duše, kako se kaže. Izgleda da mi Vajsovi dobro bi-ramo svoje bolje polovine. Ili one nas, svejedno. Želeli su da imaju veliku porodicu, decu. Nije im se dalo. Ko zna zašto. Zna li najstrašniju jevrejsku kletvu?: Dabogda prvo imao, pa nema! Desilo se meni. Desilo se mojoj Mariji, snaji. Pokušao sam da joj pomognem. Pravio napitke, eliksire od vinskih derivata, dodavao u njih surutku, otud bela boja, samo da joj pomognem da zatrudni.“

„Unuk vam je divan.“

„Kad se Ivan rodio, žene su počele da kucaju na moja vrata. Žene kao vi.“

Mogla sam da mu ispričam sve. Da mu kažem za pregle-de, za analize, za uzaludne pokušaje veštačke oplodnje, za svađe i mirenja sa nesuđenim ocem moje dece, za naš plač i našu nadu, za kupke, obloge, zdravu hranu. Osetila sam da

je Vajs savršeni slušalac i da pred njim nemam više razloga da se snebivam i stidim, niti da osećam strah od podsmeha. Gledajući njegovo belo, gotovo providno lice, postalo mi je jasno da za to nema ni potrebe, da je taj čovek od malo reči znao sve što bih mogla da mu ispričam još pre no što bih izgovorila prvu reč. Nisam ga poznavala i nisam u njega imala poverenja kao u svemogućeg spasioca, ali sam osećala da je preda mnom zaštitnik nade, da je sav njegov prezir prema snobovskim vinopijama rođen negde drugde, u rvanju sa iskonskim pravilima života koja je, prvi put u svom veku, morao da prekrši.

„Idem po bočicu. Niste zbog nje morali da kupite toliko vina.“

Vajs je ustao i otišao u dubinu kuće kao glumac koji napušta pozornicu. Gotovo istog časa u sobu je ušla Marija.

„Imate divnog sina, gospođo Vajs“, kažem, pokušavajući da iz glasa izbrišem prizvuk zavisti.

„On nije čarobnjak. Niti opsenar“, kaže ona, ne mareći za reči učtivosti.

„Ne bih dolazila ovamo da to mislim“, dodajem.

„Vajs je vernik života. Učiniće sve, baš sve što je potrebno da mu ne isklizne kroz prste. Kao akademski slikar koji, kad ne može da se nosi sa prirodom, prelazi na apstrakciju. Ima snagu jeretika i ume da je prenese na ljude. Nadam se da će i vama tako pomoći.“

„Taj napitak...“

„Pustite napitak“, prekida me. „Uzmite ga ili ne, često ili povremeno, kad vam se prohte. Ali čvrsto verujte u svoje pravo na život kakav želite.“

Dok se odmiče od mene i odlazi do prozora da prati prve kapi kiše na špaliru čokota, čini mi se kao da njene reči više nisu upućene meni.

„Sloboda da se tako živi ponekad ima strašnu cenu. Moj muž je pre pet godina poginuo od metka koji se trostruko odbio o kamenje kad je njegov otac pucao na divlju svinju, nedaleko od kuće. Mala rupa posred čela. Iz puške olimpijca koji je uvek poštovao sva pravila. Budućnost se topila kao puter na tiganju. Imali smo planove da proširimo vinariju, imali smo ulagača spremnog da nam pomogne, iz Grčke, jedine mediteranske zemlje u kojoj se uglavnom prave loša vina, uprkos tolikim amforama. Hteli smo da imamo bar troje dece. Već smo smislili njihova imena.“

„Da pogađam... prvo od njih bilo je Ivan?“, kazala sam tiho, kao za sebe.

„Ni prvo, ni drugo, ni treće nije bilo na pomolu. Zbog tri kamena i jednog metka ostala sam bez Vajsove krvi. Zbog prsta na obaraču jednog oca, najednom bez sina i unuka.“ U njenom glasu bilo je mnogo više čuđenja nego gorčine.

Držeći mališana za ruku, Vajs ulazi, noseći bočicu s belom tečnošću. Bez reči mi je pruža, okreće mi leđa i kreće sa malim ka hodniku.

„Kako se kaže?“, pita ga.

„Doviđenja, gospodo“, kaže dečak.

„Lepo, Ivane.“

„Hvala, tata.“